

MÖNINGAID TÄHELEPANEKUID KALDAPÄÄSUKESTE KOLOONIAATE JUURES

Margus O t s

Alljärgnevad vaatlused on tehtud autori poolt Tartumaal Ülenurme läheduses aastail 1987-1991.

7. juulil 1988 Reola kruusakarjääris kaldapääsukesi rõngastades sattus võrku vana emaslind, kelle olin samal päeval rõngastanud umbes 2 km kaugusel Aardla liivakarjääris (tabamiste ajavahe oli 3,5 tundi). Lisaks võib mainida, et mõlemal korral sattus lind võrku pesakoopast väljalennul. Kahjuks ei olnud võimalik täpselt kindlaks teha, millisest urust ta väljus. Kui kaldapääsukesed pesitseksid Eestis kaks korda suve jooksul, siis võiks oletada, et see emaslind alustas teise kurna munemist enne kui esimese kurna pojad lennuvõimestusid ja oli seega seotud mõlema pesaga. Aga kuna lähimad alad, kus kaldapääsukesed munevad aastas 2 kurna, asuvad Lääne-Poolas, siis jääb küll selle emaslinnu käitumine mõistatuslikuks.

1988. aastal olid Aardla liivakarjääris asuvas kaldapääsukeste koloonias pesakoopad ehitatud äärmiselt tihedalt. 8 m pikkusel ja 2 m kõrgusel astangu osal oli umbes 400 pesakoobast; see teeb ühe ruutmeetri kohta 25 urg. Vaatamata suurele tihedusele olid pesakoopad suhteliselt sügavad, enamuse koobaste pikkus küündis 70-80 cm-ni ja üllatuslikult olid vaid üksikud koopad tagaosades ühendusse sattunud.

Tavaliselt hakkavad kaldapääsukesed munema juuni keskel, kuid soodsate tingimuste korral võib see toimuda tunduvalt varem. 1988. a. muneti Aardla koloonias esimesed munad 28. mail ja 2. juunil oli mune juba 39 pesas. Tõenäoliselt oli varajane munemine tingitud eelmise aasta pesakoobaste heast seisundist ja linnud võtsid need uuesti kasutusele. Urgude korrastamisele kulus vähe aega ning seepärast oli võimalus varem munema hakata.

1987. ja 1988. aastal pesitsesid Aardla karjääris kaldapääsukeste koloonia äärealal vanas pesakoopas põldvarblased. Pesa asus madala järsaku ülaosas vahetult rohukamara all. Omavahel said varblased ja pääsukesed hästi läbi, nendevahelisi kaklusi ei õnnestunud kordagi näha.

Aastail 1987-1990 võis sageli kohata linavästrikke Aardla koloonia järsakul toitumas. Nad turnsid otse urgude vahel ja ei tundunud sugugi olevat häiritud pääsukeste askeldustest. Samuti ei huvitanud kaldapääsuke si linavästrike tegevus. Linavästrikk on suhteliselt tavaline pesitseja vanades kaldapääsukeste pesakoobastes (Niklus, 1953; Randla, 1961), kuid antud kohas linavästrike pesi ei õnnestunud leida.

Kui 29. juunil 1988 Aardla koloonias kaldapääsuke si püüdsin, lendas suureks üllatuseks ühest urust võrku isane karmiinneleevike. Kuna see juhtus varahommikul päikesetõusu ajal, siis ainuke mõistlik seletus sellise kummalise nähtuse kohta on see, et ta ööbis pääsukeste pesakoopas. See urg oli pääsukeste poolt asustamata ja asus järsaku ülemises ääres. Kirjandusest midagi analoogset leida ei õnnestunud.

Kõigil viiel aastal (1987-1991) on kaldapääsukestele suureks nuhtluseks olnud lõopistrikud. Nad on alati pesitsenud Aardla ja Reola kolooniatest vaid paari kilomeetri kaugusel asuvas männikus. Kaldapääsukeste rõngastades võis alati kolooniate juures paaritunniste vahedega kohata lõopistrikku. Jäi mulje, et kaldapääsukesed on talle äärmiselt kergeks saagiks. Tavaliselt tabas ta oma ohvri kaldajärsaku eest ja kunagi ei kulunud selleks rohkem aega kui 1-2 minutit. Kahel korral ründas pistrik isegi võrgus rippuvat lindu, kuid

mõlemal korral ta neid sealt kätte ei saanud.

Kaldapääsukeste hulgas tegid oma rüüstetööd veel kassid ja rebased. Kassid ronisid tavaliselt järsaku seina mööda urgudeni ja kraapisid uru eestpoolt lahti. Õnneks pääsesid kassid vaid vähestele urgudele ligi ja nende poolt tekitatud kahju oli tühine. Kurvemini läks 1991. aastal Vooreküla karjääris asuvas kaldapääsukeste koloonias, kus rebased hävitasid mitukümmend poegadega pesa. Pesakoopad asusid järsaku ülemises servas ja rebased kraapisid need kerge vaevaga ülevalt poolt lahti.

Kirjandus: NIKLUS M., 1953. Ropka luha ja Aardla järve linnustikust. - Loodusuurijate Seltsi juubelikoguteos. Tln.: 375-381. -- RANDLA T., 1961. Pääsküla ümbruse linnustikust. -Loodusuurijate Seltsi aastaraamat. Tartu, 53: 260-270.

* * *

Some observations at the colonies of the Sand Martin *Riparia riparia*

On 7.07.1988 in Tartu district a female Sand Martin was mistnetted twice while leaving nestburrows, which were appr. 2 km apart from each other. There were no further evidences to prove the two simultaneous breeding attempts of the female.

The density of occupied nestburrows of Sand Martin in a sand pit at Aardla in Tartu district was 25 per one square metre. Most of the tunnels were 70-80 cm in length.

An early breeding of the Sand Martin was observed in colony at Aardla in 1988, when the first eggs were laid on 28.05. The other bird species, who had used the nesting banks of Sand Martins were the Tree Sparrow and the White Wagtail (for nesting) and the Rosefinch (for roosting). The local breeding Hobbies found Sand Martins an easy prey.